

Nerovné zacházení a vícenásobná diskriminace v přístupu ke zdravotní péči a její kvalitě

Článek 21 Listiny základních práv Evropské unie uznává právo nebýt vystaven diskriminaci včetně diskriminace založené na pohlaví, rasovém nebo etnickém původu a náboženském vyznání nebo přesvědčení. Článek 35 zaručuje právo na přístup k preventivní zdravotní péči a na obdržení lékařské péče za podmínek stanovených vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.

Politické souvislosti

Právní předpisy Evropské unie zakazují diskriminaci z šesti důvodů, konkrétně diskriminaci na základě pohlaví, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání nebo přesvědčení, rasy nebo etnického původu a sexuální orientace. Velmi často jsou však lidé diskriminováni z více než jednoho důvodu; takové diskriminaci se říká „vícenásobná“. Například starší žena patří k etnické menšině může být vystavena nerovnému zacházení, protože je stará, protože je žena a protože patří k etnické menšině. Podobnému zacházení nemusí čelit mladší muž z téže etnické menšiny nebo starší žena patřící k jiné etnické skupině.

Z právního hlediska existují při řešení vícenásobné diskriminace v oblasti přístupu ke zdravotní péči dva problémy:

- právo EU chrání před diskriminací při přístupu ke zdravotní péči pouze na základě pohlaví a rasového nebo etnického původu,
- právní předpisy EU ani právní předpisy většiny členských států EU výslovně nerozlišují vícenásobnou diskriminaci ani o ní nepojednávají.

V důsledku toho mohou mít oběti vícenásobné diskriminace potíže, pokud chtějí se svými nároky uspět u soudu nebo jiného orgánu pro stížnosti. Při tvorbě politik za účelem zlepšení rovného přístupu ke zdravotní péči nejsou političtí činitelé navíc povinni brát vícenásobnou diskriminaci v úvahu.

Výzkum agentury FRA

Zpráva agentury FRA „Nerovné zacházení a vícenásobná diskriminace v přístupu ke zdravotní péči a její kvalitě“ (*Inequalities*

and multiple discrimination in access to and quality of health-care) zkoumá zkušenosti s nerovným zacházením z více důvodů ve zdravotní péči, přičemž poskytuje fakta o diskriminaci nebo nespravedlivém zacházení. Zpráva doplňuje zprávu agentury FRA z roku 2011 nazvanou „EU-MIDIS Zaměřeno na údaje 5: Vícenásobná diskriminace“ (*EU-MIDIS Data in Focus 5: Multiple Discrimination*), která se soustředí na zkušenosti respondentů etnického nebo přistěhovalckého původu s vícenásobnou diskriminací v porovnání s obecnou populací.

Tato nejnovější zpráva agentury FRA analyzuje překážky a zkušenosti jednotlivých osob s vícenásobnou diskriminací ve zdravotní péči a způsob, jakým tyto překážky a zkušenosti mohou bránit v přístupu ke službám zdravotní péče. Jejím cílem je přispět k diskusím o přijetí navržené horizontální směrnice EU, která by rovnou ochranu před diskriminací založenou na věku, zdravotním postižení, náboženském vyznání nebo přesvědčení a sexuální orientaci rozšířila na všechny oblasti, včetně zdravotní péče. Tato práce rovněž usiluje o lepší pochopení toho, jak se k vícenásobné diskriminaci staví političtí činitelé a jak se promítá do postupů pro podávání stížností.

Metodika

Základem této zprávy je právní teoretický výzkum a sociální práce v terénu, které byly provedeny v České republice, Itálii, Rakousku, ve Spojeném království a ve Švédsku. Při práci v terénu proběhly rozhovory s více než 170 uživateli zdravotní péče, kteří jsou ohroženi vícenásobnou diskriminací v důsledku souhry svého věku, pohlaví, etnického původu a zdravotního postižení, jakož i rozhovory se 140 zdravotnickými pracovníky a představiteli orgánů pro rovné zacházení, orgánů pro stížnosti na zdravotní péči a nevládních organizací. Fakta shromážděná během práce v terénu jsou analyzována na základě existujících právních nástrojů, které se zabývají vícenásobnou diskriminací ve zdravotní péči na vnitrostátní, evropské a mezinárodní úrovni. Zpráva zkoumá tři konkrétní skupiny ohrožené vícenásobnou diskriminací při přístupu ke zdravotní péči:

- ženy z prostředí migrantů / etnických menšin, včetně žen se zdravotním postižením, které se snaží získat přístup k péči v oblasti reprodukčního zdraví,
- starší lidé z prostředí migrantů / etnických menšin, včetně osob se zdravotním postižením,

- mladí lidé ve věku 18 až 25 let z prostředí migrantů / etnických menšin s intelektuálním postižením.

Klíčové otázky

Zjištění výzkumu agentury FRA ukazují, že systémy zdravotní péče mohou vytvářet překážky v přístupu ke zdravotní péči nebo poskytovat zdravotní péči různé kvality lidem, kteří mají společný více než jeden chráněný rys, například pohlaví, zdravotní postižení a etnický původ. Například komunikační a jazykové překážky ovlivňují mnoho skupin speciálně chráněných právními předpisy o zákazu diskriminace, avšak jednotlivé osoby, které sdílejí více než jednu chráněnou charakteristiku, čelí dalším složitým problémům. Ze zjištění zprávy také vyplývá, že takoví uživatelé zdravotní péče by mohli pociťovat nedostatek úcty a respektu při setkání, komunikaci a interakci se zdravotnickými pracovníky.

Poradenství podložené fak

Vzhledem k faktům, které agentura FRA shromáždila, by EU a její členské státy mohly podniknout několik kroků ke zlepšení situace v oblasti vícenásobné diskriminace.

Právní předpisy Evropské unie

EU by mohla:

- poskytovat stejnou ochranu před diskriminací ze všech důvodů chráněných právními předpisy EU i v jiných oblastech, než je zaměstnanost – jak předpokládá navržená „horizontální směrnice“ Evropské komise,
- zavést účinnější opatření k předcházení vícenásobné diskriminaci a boji proti ní a zajistit rovněž ochranu před diskriminací na základě pohlaví,

Institucionalizace multidimenzionální rovnosti v systému zdravotní péče

Členské státy EU by mohly:

- zvážit více odrazující a přiměřenější náhradu škody za případy diskriminace ve zdravotní péči,
- rozšířit bezplatnou jazykovou pomoc ve zdravotnických zařízeních a při poskytování informací o zdraví – včetně překladatelských a mediálních služeb pro ty osoby, které daným jazykem nemluví nebo mu nerozumí. To se týká i znakového jazyka a jiných forem podpory pro lidi se smyslovým nebo intelektuálním postižením,

- vybízet k pozitivnějším krokům pro ty, kteří čelí riziku intersekcionalní diskriminace: například uspokojováním potřeb žen, které patří k etnickým menšinám a které chtějí být ošetřeny zdravotnickými pracovníky z řad žen; financováním komunitních mobilních terénních programů, které jsou zaměřené na různé etnické komunity a skupiny prosazující rovnost v těchto komunitách; věnováním delšího času lékařským konzultacím pro lidi, kteří patří do těchto skupin,
- zvážit poskytování školení pro zdravotnické pracovníky týkajících se diskriminace a vícenásobné diskriminace, znalostí z oblasti kulturního prostředí a porozumění zdravotním postižením,
- systematicky shromažďovat zdravotnické statistiky, díky nimž si lze udělat úplnou představu o prolínání jednotlivých důvodů, včetně údajů o etnickém původu (zaznamenávání postavení a etnického původu migranta, je-li to v souladu s platnými zákony) a o zdravotním postižení (při zohlednění definice zdravotního postižení v rámci lidských práv zakotvené v Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením, tzv. sociálního modelu zdravotního postižení).

Přístup ke spravedlnosti

EU a její členské státy by mohly:

- zvýšit povědomí uživatelů zdravotní péče o existenci a fungování dostupných mechanismů podávání stížností jak pro otázky zdravotní péče, tak pro otázky diskriminace,
- zvážit zřízení jednoho orgánu pro rovné zacházení, který by pokrýval celou řadu diskriminačních důvodů, aby mohla být „vícenásobná“ diskriminace řešena účinněji. Dále by měly být posíleny mechanismy postupování případů mezi orgány pro rovné zacházení a orgány pro stížnosti na zdravotní péči a měla by být zvýšena informovanost o právních předpisech o zákazu diskriminace mezi orgány pro stížnosti na zdravotní péči.

Další informace:

Zpráva agentury FRA nazvaná *Inequalities and multiple discrimination in access to and quality of healthcare* je k dispozici na adrese: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/inequalities-discrimination-healthcare>

Přehled činnosti agentury FRA týkající se vícenásobné diskriminace naleznete na adrese: <http://fra.europa.eu/en/project/2011/multiple-discrimination-healthcare>